

Svenska Jägarförbundet

FOTO: MOSTPHOTO

FÖREKOMST OCH FÖRVALTNING AV VILDSVIN I SVERIGE

**– EN ANALYS
FRÅN SVENSKA JÄGAREFÖRBUNDETS
VILTÖVERVAKNING 2017**

SAMMANFATTNING

Den svenska vildsvinsstammen har ökat kraftigt i både utbredning och numerär, även om ökningstakten avtagit under senare tid. Etablerade populationer i Svealand och Götaland förekom inom 31 procent av den rapporterade arealen jaktåret 2008/2009, vilket ökat till 53 procent jaktåret 2016/2017. Områden med hög andel av etablerad förekomst av vildsvin är främst koncentrerade till sydöstra Sverige.

Den skattade avskjutningen av vildsvin omfattade 102 923 djur jaktåret 2016/2017, vilket är den högsta siffra som noterats. Ökningen i avskjutning var under en period exponentiell, men mönstret har brutits under senare år. Tidigare var tillväxttakten i avskjutningen cirka 30 procent årligen, men har under den senaste femårsperioden minskat till cirka 1 procent. Den skattade avskjutningen jaktåret 2016/2017 var högst inom delar av Stockholms, Södermanlands, Blekinge och Skåne län. Nästan sex av tio fällda vildsvin var kultingar eller årsungar.

Den skattade avskjutningen visar en god samstämmighet med rapporterade trafikolyckor med vildsvin, även på länsnivå. Data visar hur vildsvinsstammen befinner sig i olika utvecklingsfaser i olika delar av landet, med ökande populationer främst i de västra och norra delarna av utbredningsområdet och konstanta eller minskande populationer i östliga och sydliga län.

Det finns skillnader mellan enskilda jaktmetoders effektivitet, men vilken metod som lämpar sig bäst kan variera. Drygt hälften av de fällda vildsvinen har skjutits vid åteljakt, och detta var den mest effektiva jaktmetoden med avseende på tidsåtgång för ett fällt vildsvin. Antalet fällda vuxna hondjur var signifikant lägre än vad som kan förväntas utifrån en slumpmässig avskjutning vid åteljakt, medan det motsatta förhållandet råder vid övriga jaktformer. Detta kan bero på att jakten vid åtel sker under lugna förhållanden där jägaren har god möjlighet att studera djuren innan skott, och därvid i första hand väljer att skjuta ett mindre djur i flocken.

Baserat på tidigare skattningar av vildsvinsstammens storlek med hjälp av avskjutningsdata har populationen i dagsläget grovt beräknats uppgå till cirka 200 000 djur.

INLEDNING

Vildsvin är en nygammal art i Sverige. Arkeologiska fynd visar att arten fanns i delar av Götaland och Svealand redan under yngre stenåldern. Vildsvinen har jagats hårt men även blandats med tamsvin, och i början av 1700-talet ansågs vildsvinen helt utrotade i landet. Smärre frilevande populationer har sedan uppstått vid olika tillfällen, genom rymningar från hägn, men även dessa har utrotats. Dagens vildsvinspopulation anses främst härstamma från förrymda vildsvin inom två kärnområden; markerna runt Tullgarn, Mörkö och Björkvik i Stockholm/Södermanland respektive Linderödsåsen i Skåne.

Riksdagen beslutade 1981 att de då relativt fåtaliga vildsvinen i landet (75-110 djur i februari 1980) skulle utrotas med undantag av en mindre population om 50-100 individer vid Tullgarn i Stockholms län vilken skulle behållas för forskningsändamål (betänkande 1980/81: JoU 16). Naturvårdsverket fick i uppdrag att följa utvecklingen inom försökspopulationen, med avseende på skador i jordbruket, populationens tillväxttakt och möjligheten att begränsa tillväxten med jakt.

I samband med en genomgripande revidering av jaktlagen uppmärksammades vildsvinen igen. Baserat på resultaten från Naturvårdsverkets uppföljning av vildsvinen runt Tullgarn, liksom en genomgripande diskussion om vildsvinen som en del av Sveriges ursprungliga fauna, beslutade riksdagen 1987 att vildsvin har hemortsrätt i landet (betänkande 1986/87: JoU 15). I och med detta beslut kunde vildsvin, i likhet med andra inhemska viltarter, åsättas jakttider och andra etiska överväganden, exempelvis att sugor åtföljda av kultingar inte är tillåtna för jakt.

På grund av sin förkärlek för jordbruksprodukter kan vildsvin orsaka skador i jordbruket, vilket gör den till en kontroversiell art samtidigt som den utgör en värdefull jaktlig resurs. Tillsammans med vildsvinens höga föryngringspotential ställer detta krav på goda förvaltningsunderlag.

Svenska Jägarförbundet har sedan 1990 skattat den årliga avskjutningen av vildsvin som en del av förbundets viltövervakningsuppdrag. Föreliggande rapport är en analys av material från förbundets viltövervakning och andra datakällor (se förteckning).

FÖREKOMST

Jägare har sedan jaktåret 2008/2009 haft möjlighet att redovisa förekomsten av vildsvin på den egna jaktmarken som en del av avskjutningsrapporteringen. Förekomsten anges i tre klasser; ingen, sporadisk och etablerad.

Etablerade vildsvinspopulationer fanns 2008/2009 främst i de sydöstra delarna av landet. Arten har därefter expanderat i västlig och nordlig riktning men populationerna har också förtätats i sydöst (Fig 1).

Andelen av den rapporterade arealen i södra och mellersta delen av landet (exklusive Norrbotten, Västerbotten, Jämtland, Västernorrland) som hade etablerade vildsvinspopulationer var 31 procent jaktåret 2008/2009. Andelen ökade till 45 procent jaktåret 2012/2013 respektive 53 procent jaktåret 2016/2017.

Av enskilda län rapporterade Södermanland (96 procent) och Blekinge (94 procent) högst andelar med etablerade populationer 2016/2017.

FOTO: MOSTPHOTOS

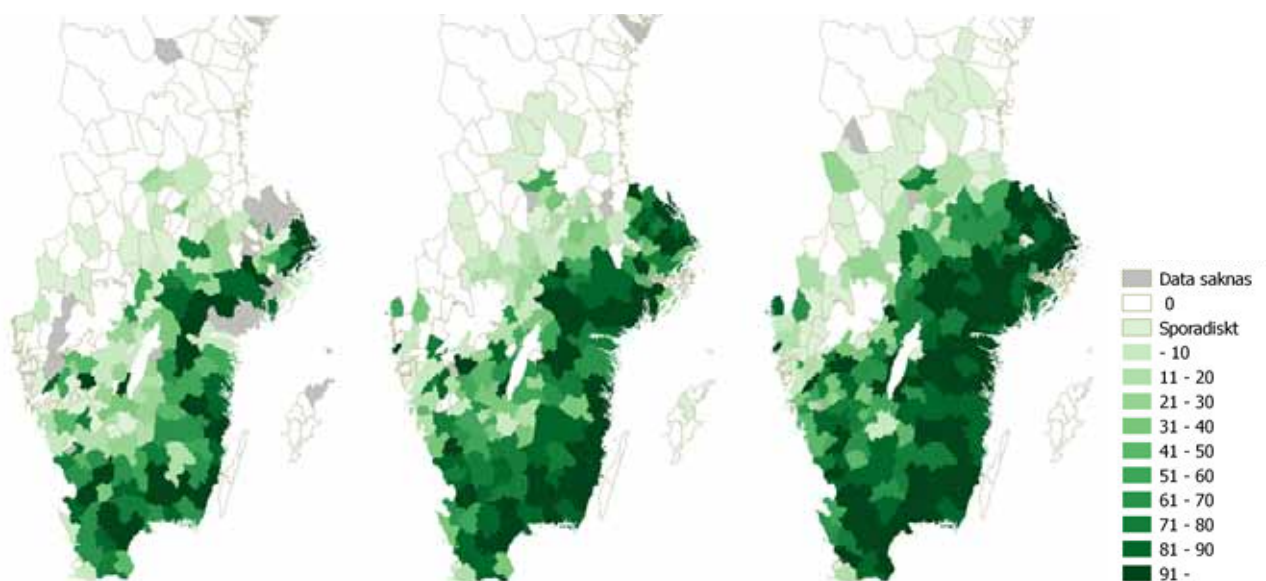

Fig 1. Andel av rapporterad areal med etablerad förekomst av vildsvin jaktåren 2008/09 (vänster), 2012/13 (mitten) och 2016/17 (höger). Sporadiskt innebär att inga etablerade populationer rapporterades i kretsen men att mer än hälften av den rapporterade arealen uppgav sporadisk förekomst.

AVSKJUTNING

Beräkningen av avskjutning bygger på jägarnas rapportering i viltövervakningen. Avskjutningen per 1 000 hektar beräknas per krets och räknas sedan upp med hänsyn till kretsens areal. Därefter sker summeringar på län och nationellt.

Den skattade avskjutningen av vildsvin i landet uppgick till 102 923 individer jaktåret 2016/2017 vilket är den högsta siffra som noterats (Fig 2).

Ökningen i avskjutning var under en period exponentiell, men mönstret har brutits under senare år. Under perioden 2000/2001 till och med 2009/2010 var den genomsnittliga årliga tillväxten 30,2 procent vilket innebar en fördubblingstid på 3,3 år. Därefter har ökningshastigheten i avskjutningen minskat väsentligt och den genomsnittliga årliga tillväxten för perioden 2012/2013 till och med 2016/2017 var 1,1 procent med fördubblingstiden 88,5 år.

Avskjutningen bestod till övervägande del av kultingar och årsgrisar (Fig 3). Den skattade avskjutningen per 1 000 hektar för jaktåret 2016/2017 var högst inom delar av Stockholms, Södermanlands, Blekinge och Skåne län (Fig 4). Avskjutningsnivåer på upp till 50 vildsvin per 1 000 hektar noterades för enstaka kretsar.

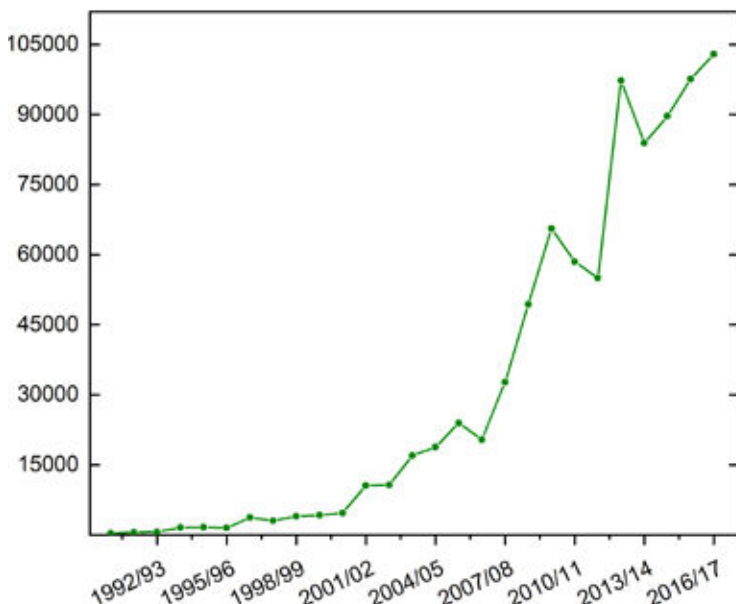

Fig 2. Skattad nationell avskjutning av vildsvin under jaktåren 1990/1991 till och med 2016/2017.

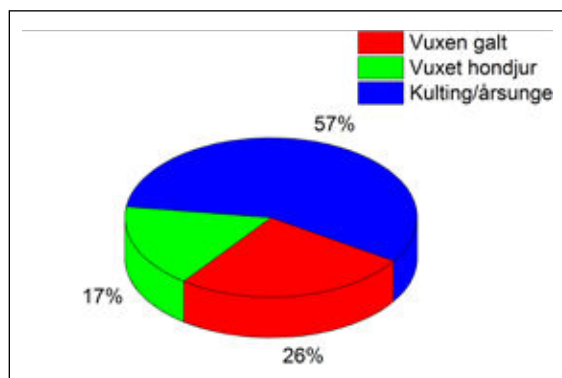
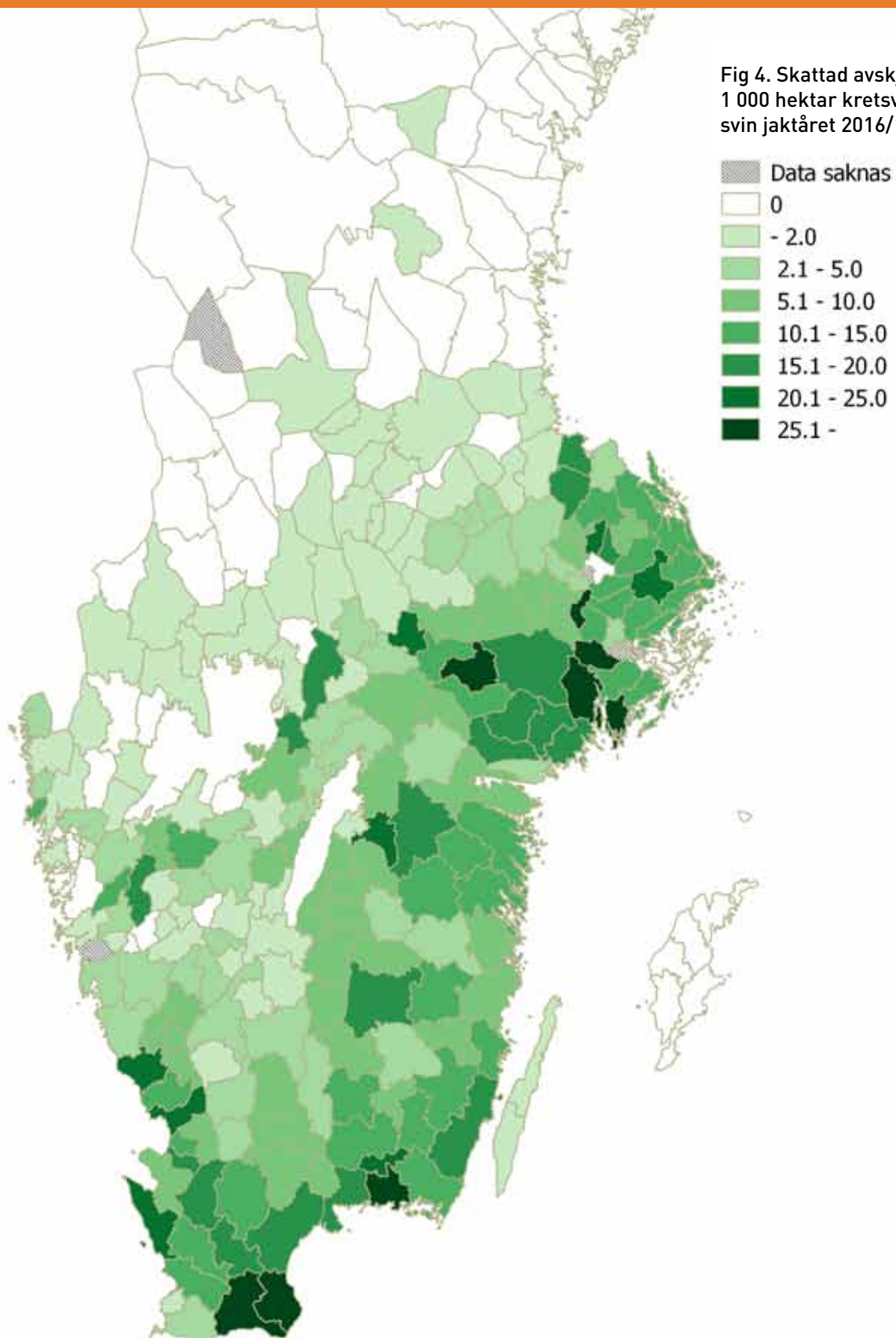

Fig 3. Kön- och åldersfördelning i den skattade avskjutningen av vildsvin på nationell nivå jaktåret 2016/2017.

AVSKJUTNING VS TRAFIKOLYCKOR

Antal rapporterade trafikolyckor med vildsvin publiceras av Nationella Viltolycksrådet och data från och med 2003 finns tillgängligt.

Utvecklingen av skattad avskjutning och trafikolyckor för vildsvin uppvisar en positiv korrelation (Fig 5) som är statistiskt säkerställd (Spearman rank korrelation; $r_s = 0,969$, $p < 0,001$).

Skattad avskjutning och rapporterade trafikolyckor uppvisar även god samstämmighet på länsnivå. Mönstren ser olika ut beroende på om vildsvinsstammarna fortfarande befinner sig i expansion eller om expansionen avtagit eller upphört (Fig 6).

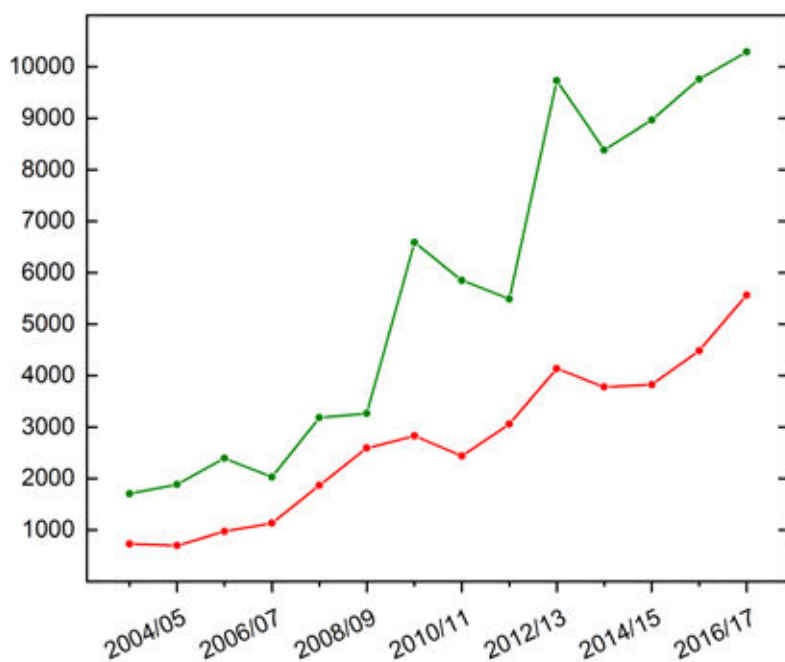

Fig 5. Skattad avskjutning av vildsvin (grön linje, avskjutningen dividerad med 10 för enklare jämförelse) och rapporterade trafikolyckor med vildsvin (röd linje) för jaktåren 2003/2004 till och med 2016/2017.

FOTO: MOSTPHOTO

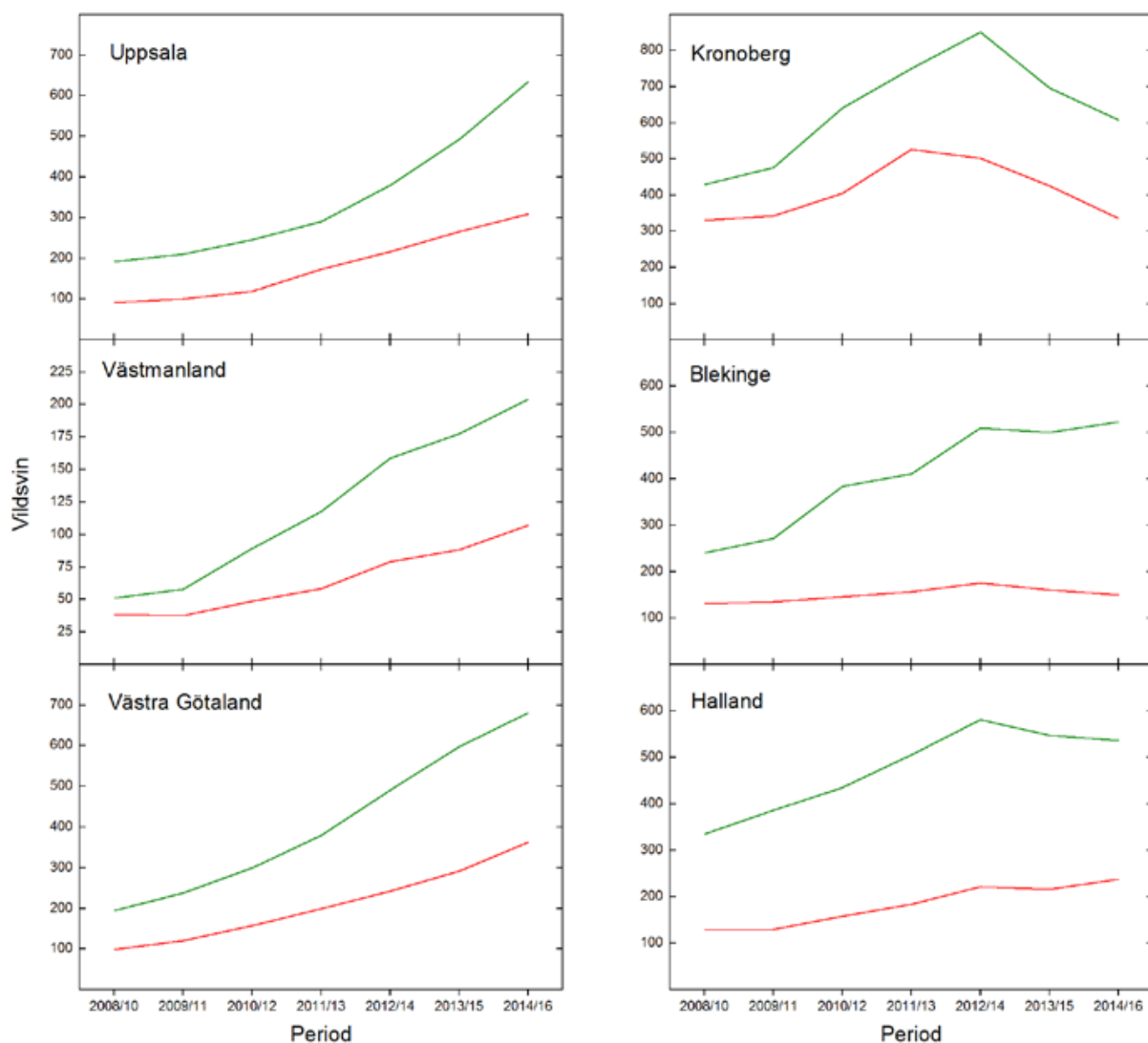

Fig 6. Skattad avskjutning (grön linje, avskjutningen dividerad med 10 för enklare jämförelse) och rapporterade trafikolyckor med vildsvin (röd linje). Till vänster tre exempel på län där vildsvinsstammen befinner sig under expansion och till höger tre exempel på län där expansionen avtagit eller upphört. Glidande treårsmedelvärden. Notera de olika skalorna på y-axlarna.

JAKTMETODER

Vildsvin har den mest generösa jakttiden av alla klövviltarter i Sverige. Upp till ett års ålder är vildsvin tillåtna för jakt året om och dygnet runt. Vuxna vildsvin får jagas under perioden 16 april till och med 15 februari, med undantag av sugga åtföljd av kultingar som alltid är fredad. Vildsvin kan jagas med såväl drivande som ställande hund under höst och vinter, respektive som vak- och smygjakt året runt.

Med start 2008 har Svenska Jägareförbundet i samarbete med Statens Veterinärmedicinska Anstalt (SVA) samlat data kring jaktformer på vildsvin. Jägare har frivilligt lämnat uppgifter om fällda vildsvins kön, ålder (kulting/årsunge eller vuxen) och jaktform i samband med trikontester. Undersökningen är pågående och till och med december 2016 fanns data för totalt 6 865 vildsvin.

Mer än hälften av vildsvinen har skjutits vid åtel (Fig 7). Cirka 20 procent vardera har skjutits vid drevjakt (med eller utan hund) respektive vid skydd av gröda.

I projektet *Halländskt vildsvin i förvaltning och utveckling* har tidsåtgången från jaktstart till dess att vildsvinet fällts noterats. Data för totalt 452 vildsvin visar att olika jaktmetoder skiljer sig åt i tidsåtgång. Vid drevjakt hade vildsvin fällts vid 61 procent av jakttillfällena, medan motsvarande värde var 57 procent för vakjakt. Tidsåtgången för att fälla ett vildsvin varierade, och var i genomsnitt 97 minuter vid vakjakt, 105 minuter vid jakt för skydd av gröda samt 145 minuter vid drevjakt (endast jakttillfällen då vildsvin fälldes medräknade). Skillnaden mellan tidsåtgången vid drevjakt jämfört med övriga jaktformer var statistiskt säkerställd (variansanalys, $p < 0,001$).

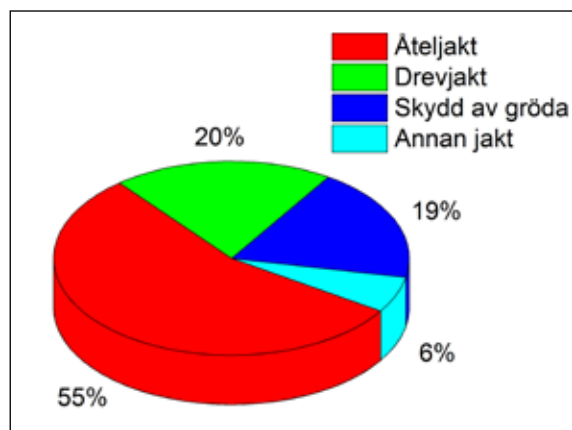

Fig 7. Fördelning av jaktmetoder för vildsvin.

Vilka typer av vildsvin som fälls vid olika jaktmetoder varierar. Vid åteljakt fälls färre vuxna hondjur och vid andra jakttyper fälls fler vuxna hondjur, jämfört med om avskjutningen vore slumpmässig (Tabell 1). Vuxna handjur däremot har fällts i proportion till förekomsten vid samtliga jaktformer.

Jaktform	Antal hondjur		Chi-två	P	Tolkning
	Obs	Exp			
Vakjakt	455	615,8	50,3	<0,001	Signifikant färre
Drevjakt	266	219,9	11,6	<0,001	Signifikant fler
Skydd av gröda	306	225,7	34,2	<0,001	Signifikant fler
Annan	98	63,5	22,4	<0,001	Signifikant fler

Tabell 1. Antal hondjur i avskjutning vid olika jaktmetoder (obs) jämfört med förväntade antal vid slumpmässig avskjutning (exp) för vuxna vildsvin. Chi-två test används för att fastställa om skillnaderna är statistiskt signifikanta.

FOTO: THOMAS OHLSSON

DISKUSSION OCH SLUTSATSER

Vildsvin förekommer idag inom stora delar av Götaland och Svealand. Även om expansionshastigheten har avtagit under senare år så är bedömningen att den geografiska expansionen kommer att fortsätta så länge lämpliga, obesatta habitat finns tillgängliga. Detta medför att vildsvinsstammen på nationell nivå kommer att fortsätta öka även om tätheten inom kärnområden hålls konstant eller till och med minskas.

Vildsvin är mycket effektiva när det gäller att utnyttja tillgängliga resurser samtidigt som arten har en hög föryngringspotential. Detta medför att stammens utveckling kan bli snabb. När antalet djur nått ett visst värde, man brukar tala om ett tröskelvärde, går tillväxten in i det som i populationsekologi brukar benämnas exponentiell tillväxt.

Detta är vad man kan förvänta sig utifrån ekologiska tillväxtmodeller, och samma tillväxtmönster fanns i älg- och rådjursstammarna för några decennier sedan. Efter en period avtar tillväxten normalt beroende på konkurrens om föda, sjukdomar eller predation. För älg, rådjur och vildsvin har jakten istället motsvarande funktion. Givet att den skattade avskjutningen på ett korrekt sätt fångar vildsvinsstammens utveckling så har denna befunnit sig i exponentiell tillväxt under 2000-talets första decennium, men nu övergått i en stabilare fas där tillväxten avtar eller upphör. Vid en förvaltande jakt kan då ett stabilt uttag av jaktliga upplevelser och kött göras samtidigt som skador på jordbruk hålls på en acceptabel nivå.

En viktig fråga i förvaltningen är i vilken mån den skattade avskjutningen speglar stammens utveckling. Därvid är jämförelsen med trafikolyckor intressant eftersom trafikolyckorna utgör ett fristående datamaterial. Avskjutning och trafikolyckor är starkt och positivt korrelerade, även inom enskilda län. Detta talar för att den skattade avskjutningen utgör ett viktigt och relevant förvaltningsunderlag. Analysen av avskjutning och trafikolyckor stärker också bilden av att vildsvinspopulationen befinner sig i olika utvecklingsfaser med ökande populationer i vissa län (främst i västra och norra delarna av utbredningsområdet) och konstanta eller till och med minskande populationer i andra län (främst i östliga och sydliga län).

Det finns skillnader mellan enskilda jaktmetoders effektivitet, men vilken metod som lämpar sig bäst kan variera beroende på situationen. Mer än hälften av de fällda vildsvinen har skjutits vid vakjakt på åtel, och detta var också den mest effektiva jaktformen med avseende på tidsåtgång per fälld vildsvin (beräknat på lyckade jakttillfällen). Med hjälp av timerstyrda foderspårare är det möjligt att i viss mån styra vildsvinen och därmed förutspå vid vilken tid de anländer vid en åtel, och möjligheten att använda fast belysning medför att jakten blir oberoende av tillgången till månljus. En legalisering av åtelkameror skulle kunna effektivisera vaktjakten än mer genom att ytterligare förbättra möjligheterna att förutspå vildsvinens rörelser.

En nackdel vid vakjakt är dock att den bedrivs under natten och därmed blir extra krävande för jägare med förvärvsarbeten under dagtid. En vanlig utveckling när vildsvin etableras i ett område är därför att avskjutningen i början huvudsakligen sker vid vakjakt men sedan alltmer övergår till att utföras vid drevjakter i takt med att jägarnas kunskaper om vildsvin och tillgången till lämpliga hundar ökar.

FOTO: MOSTPHOTO

Vilka typer av vildsvin som skjuts varierar mellan de olika jaktformerna. Jämfört med en slumpmässig avskjutning var vuxna hondjur underrepresenterade vid vakjakt. Detta kan tolkas som en effekt av att jägarna då jagar under lugna förhållanden med god möjlighet att studera djuren innan skott, och därvid i första hand väljer att skjuta ett mindre djur i flocken. Det motsatta förhållandet kan konstateras vid övriga studerade jaktformer, vilket kan tolkas som att jägare då oftare skjuter det första vildsvinet de ser, vilket ofta är ett vuxet hondjur.

En intressant men svår fråga är hur stor landets vildsvinsstam är. 2005 uppskattades stammens storlek till cirka 40 000 djur vid en avskjutning av 24 000 djur (Vilt, människa, samhälle). Under förutsättning att den skattningen var korrekt, och att motsvarande förhållande även gäller idag, kan vildsvinsstammen idag grovt skattas till $(40\,000/24\,000) * 102\,923 \approx$ cirka 200 000 djur.

Datakällor

Förekomst, avskjutning: Svenska Jägareförbundet viltövervakning

Jaktmetoder: Svenska Jägareförbundet viltövervakning i samarbete med Statens Veterinärmedicinska Anstalt (SVA)

Effektivitet vid olika jaktmetoder: Halländskt Vildsvin i Förvaltning och Utveckling. www.vildsvinsklubben.se Tack till Magnus Sivander.

Trafikolyckor: Nationella Viltolycksrådet, www.viltolycka.se

Läs mer

Jaktens historia i Sverige: vilt, människa, samhälle, kultur (Red: K. Danell, R. Bergström, L. Mattsson & S. Sörlin). 2016. Liber AB. ISBN 978-91-4711294-4.

Vildsvin (S. Markström & M. Nyman). 2002. Jägareförlaget/Svenska Jägareförbundet. ISBN 97-88660-44-3.

Vilt, människa, samhälle (Red: K. Danell & R. Bergström). 2010. Liber AB. ISBN 978-91-09418-9.

